

اقدام پژوهی

سه نقش پژوهشی زمینه ساز رشد مهارت های حرفه ای معلمان

- ۱- زمانی معلم در نقش **مدرس پژوهش** به دانش آموزان ظاهر می شود و با طراحی و اجرای تدریس پژوهش محور، دانش آموزان را به مسیر آموزش مبتنی بر حل مسئله هدایت می کند.
- ۲- معلم براساس تلاش های عالمانه دیگران، تدریس خود را سازمان می دهد و به مرحله اجرا می آورد. در این رویکرد، معلم در نقش **بکارگیرنده یا مصرف کننده تولیدات علمی - پژوهشی** ظاهر می شود و از تجارب خردمندان پژوهشگران برای ارائه تدریس اثربخش استفاده می کند.
- ۳- معلم خود به عنوان **پژوهشگر** ارائه نقش می کند. در این موقعیت وی با کوشش های ذهنی، موانع فرا روی تدریس را شناسایی نموده، برای آنها راه حل ارائه می کند و با اجرای آن مسیر را هموار می سازد. در این نقش معلم از ظرفیت های ذهنی خود برای مطالعه و حل دشواری هایی استفاده می کند که در محدوده عمل وی و بر سر راه آموزش و تدریس ممانعت ایجاد می کنند.

کلیه کارکنان / معلمان در رابطه با مسائل و مشکلات آموزشی

احساس مسئولیت کرده
و فکر می کنند

احساس مسئولیت نکرده
و حساس نیستند

برای برطرف نمودن مشکل، تلاش
می کنند و راه حل می دهند

صرفاً به ابراز تأسف
بسنده می کنند

باینش سطحی و روش های ابتدایی
به اصلاح وضع موجود می پردازند

بر اساس روش های علمی، وضع
موجود را با هدف نیل به وضع
مطلوب، اصلاح می کنند

معلم پژوهنده

در این نقش، معلمان در مسیر ایفای وظایف خود و در مواجهه با دشواری‌های تدریس به تولید دانش و اطلاعات قابل کاربرد در موقعیت‌های عملی می‌پردازند. **معلم پژوهنده یا پژوهشگر** عموماً اشاره به این وجه از نقش پژوهش معلمان دارد. بهبود سطح تدریس و رفع دشواری‌های فرا روی تدریس، هدف اصلی این بخش از وظایف معلمی است که از مسیر نوعی مطالعه معروف به **اقدام پژوهی یا پژوهش در عمل** به سرانجام می‌رسد. معلمان با پژوهش در عمل مسائل و مشکلاتی را که مانع از تحقق اهداف آموزشی می‌شود، شناسایی می‌کنند؛ در مورد چگونگی آن به گردآوری اطلاعات می‌پردازند، برای حل آنها چاره می‌جویند و به این ترتیب به‌طور مداوم در جهت تسهیل فرایند آموزش و رفع موانع گام بر می‌دارند.

تعریف اقدام پژوهی (Action Research)

اقدام پژوهی

فعالیتی علمی است که افراد در حین کار به صورت انفرادی یا مشارکتی سعی می کنند در حین انجام فعالیت موانع را با فرایندی علمی به شرایط به نسبت مطلوب تبدیل کنند.

لزوم آشنایی معلمان با اقدام پژوهی

✓ چون یافته ها و نتایج پژوهش را در نهایت معلم به کار خواهد برد پس چه بهتر که خود وی دست به پژوهش بزند.

✓ معلم بیش از دیگران در معرض پرسش قرار می گیرد. پس بهتر است برای پاسخگو بودن، خود وی درگیر پژوهش و حل مساله گردد.

✓ معلم ضمن پژوهش، رشد کرده و بالنده می گردد، معلم چاره یاب می شود و نوآوری اشاعه می یابد.

✓ پژوهش رنگ و بوی محلی (بومی) به خود می گیرد. چون که هر معلمی در محل خود یک پژوهشگر می شود.

لزوم آشنایی معلمان با اقدام پژوهی

- ✓ نتایج به دست آمده از پژوهش های معلمان کاملاً جنبه کاربردی پیدا می کند، چرا که معلم فقط برای حل مساله کلاس یا مدرسه خود دست به پژوهش می زند.
- ✓ کار آیی و اثر بخشی تحقیق خیلی زود به وسیله معلم معلوم می گردد و اصلاح کاستی ها نیز به وسیله خود معلم و در نتیجه سریعتر انجام می گیرد.
- ✓ معلم اگر خود پژوهنده نباشد ممکن است نسبت به نتایج تحقیقات دیگران واکنش نشان دهد.
- ✓ اگر معلم خود دست به کار تحقیق بزند و مساله اش را به این طریق حل کند نسبت به یافته های خود احساس تعلق خاطر می کند.
- ✓ در مقایسه با هزینه های خرج شده و ناموفق در زمینه های مختلف پژوهشی، پژوهش های معلم پژوهنده بسیار منطقی و مناسب تر است.

لزوم آشنایی معلمان با اقدام پژوهی

- ✓ با درگیر شدن معلم در عمل پژوهی، موضوع جدایی میان نظریه و عمل از میان می رود.
- ✓ مشارکت دادن معلمان در پژوهش موجب انگیزه در آنان می شود و اعتماد به نفس و خود باوری را در آنان تقویت می کند.
- ✓ معلمان، مناسب ترین افراد در تشخیص مسائل و نیاز های دانش آموزان و آموزش و پرورش هستند، پس چه بهتر که این مسائل به دست خود آنان حل گردد.
- ✓ در فرایند تحقیق هر جا معلم صلاح دانست تغییر های لازم را اعمال می کند.
- ✓ در پژوهش عملی نتایج از بالا یا بیرون از کلاس صادر نمی شود بلکه لز پایین و توسط خود معلم و دیگر مشارکت کنندگان حاصل می شود.
- ✓ مشارکت دادن معلمان در پژوهش نوعی احترام و اعتماد به آنان است و در آنان انگیزه درونی ایجاد می کند.

- ۱- مشخص کردن موضوع و عنوان پژوهش
- ۲- توصیف وضع موجود و بیان مسأله
- ۳- گردآوری اطلاعات (شواهد ۱)
- ۴- تجزیه و تحلیل و تفسیر داده ها
- ۵- انتخاب راه حل جدید بصورت موقت
- ۶- اجرای راه حل ها و نظارت بر آن
- ۷- گردآوری اطلاعات (شواهد ۲)
- ۸- ارزشیابی تأثیر اقدام جدید و تعیین اعتبار آن
- ۹- تجدید نظر و ارائه گزارش نهایی

مراحل اقدام پژوهی

۱- مشخص کردن موضوع و عنوان پژوهش

معلمان: فرایند یاددهی-یادگیری

مربیان و مشاوران: مشکلات رفتاری و پرورشی

مدیران و معاونان: مشکلات مدیریتی و اجرایی

✓ از طریق اقدام پژوهی قابل مطالعه و بررسی باشد.

✓ روشن و قابل فهم باشد.

✓ تغییر وضع نامطلوب را در جهت بهبودی، رفع یا کاهش نشان دهد.

عنوان اقدام پژوهی

نمونه هایی از عنوان:

✓ چگونه توانستم ضعف املاي یکی از دانش آموزان چهارم ابتدایی را بهبود بخشم.

✓ چگونه توانستم مشارکت معلمان مدرسه شهید مطهری شهرستان نهاوند را در برنامه معلم پژوهنده افزایش دهم.

کاهش یا برطرف نمودن مشکل

بهبود وضع موجود

تغییر وضع موجود به وضع مطلوب

عنوان

هدف

سؤال

مسأله

عنوان: چگونه توانستم مهارت دانش آموزان در خواندن و نوشتن کلماتی که «خوا» استثناء دارند را بهبود بخشیم.
مسئله: خواندن و نوشتن دانش آموزان در کلماتی که «خوا» استثناء دارند رضایت بخش و مطلوب نیست.
سوال: چگونه می توان مهارت دانش آموزان در خواندن و نوشتن کلماتی که «خوا» استثناء دارند را بهبود بخشید.
هدف: تعیین روش مطلوب آموزش و یادگیری خواندن و نوشتن کلماتی که «خوا» استثناء دارند.

عنوان : چگونه توانستم یادگیری دانش آموزان در درس جانوران مهره دار را با بهره گیری از روش مجسم و نیمه مجسم افزایش دهم
مسئله: دانش آموزان در یادگیری درس «جانوران مهره دار» مشکل دارند.
سوال: آیا یادگیری دانش آموزان در درس جانوران مهره دار با بهره گیری از روش مجسم و نیمه مجسم افزایش می یابد؟
هدف: تعیین تأثیر استفاده از روش مجسم و نیمه مجسم در آموزش و یادگیری درس جانوان مهره دار

عنوان : چگونه توانستم مشکل یادگیری دانش آموزان در درس جمع اعداد صحیح را برطرف نمایم.
مسئله: یادگیری دانش آموزان در درس جمع اعداد صحیح رضایت بخش و مطلوب نیست.
سوال: چگونه می توان مشکل یادگیری دانش آموزان در درس جمع اعداد صحیح را برطرف نمود؟
هدف: تعیین روش مطلوب آموزش و یادگیری درس جمع اعداد صحیح

عنوان : چگونه توانستم یادگیری دانش آموزان را در درس باران اسیدی بهبود بخشیم.
مسئله: یادگیری دانش آموزان در درس باران اسیدی رضایت بخش و مطلوب نیست.
سوال: چگونه می توان یادگیری دانش آموزان را در درس باران اسیدی بهبود بخشید؟
هدف: تعیین روش مطلوب آموزش و یادگیری درس باران اسیدی

۲- توصیف وضع موجود و بیان (تشخیص) مسئله

- ☐ مشخصات و مختصری از شرح حال معلم پژوهنده
- ☐ توصیف وضعیت مدرسه
- ☐ تشریح مشکل یا مسئله ای که با آن مواجه هستید (اینجا و اکنون)
- ☐ هدف بطور واضح بیان شود
- ☐ از اطلاعات و شواهد به طور کلی یاد شود.
- ☐ به یک سوال اساسی ختم شود

۳- گردآوری اطلاعات (شواهد ۱) (شواهد تشخیصی)

در این بخش شما باید ادعای خود را مبنی بر وجود مشکل، ثابت کنید لذا برای اثبات ادعای خود و اطمینان از وجود مشکل، می توانید از روش ها و ابزارهای مختلف استفاده کنید. در این مرحله سعی می کنیم با استفاده از جدول و نمودار به کارهای خود عینیت بیشتری ببخشیم.

ابزار و روش های گردآوری اطلاعات

مشورت با والدین

مراجعه به پژوهش ها

مشاهده

نظرخواهی از همکاران

پرسشنامه

آزمون

نمرات کلاسی

استفاده از ابزار و روش های ترکیبی - عینی و بر مبنای اعداد و ارقام - بهره گیری از تحقیقات مرتبط

بهره گیری از تحقیقات و پژوهش های مرتبط

در بررسی منابع اطلاعاتی به سراغ منابعی بروید که مستقیماً به پژوهش شما مرتبط باشد. منابع باید حداقل یکی از متغیرهای (موضوع اصلی) پژوهش شما را در بر بگیرد. برای گزارش کردن یافته های پژوهشی دیگران باید نام پژوهشگر یا نویسنده، عنوان پژوهش و نتایج آن را بیان کنید. مثلاً برای موضوع «افزایش رغبت دانش آموزان به پژوهش»، تحقیق زیر می تواند مفید باشد:

نوری (۱۳۸۱) در طرح پژوهشی که با عنوان "راه های جذب دانش آموزان دوره ی متوسطه به مطالعه و تحقیق در شهرستان نهاوند" انجام داده موارد زیر را به عنوان موانع پژوهش دانش آموزی بیان کرده است:

۴- تجزیه و تحلیل و تفسیر داده ها داده ها

پالایش، طبقه بندی، عرضه ی منطقی همراه با استدلال (نتیجه گیری منطقی از اطلاعات)

روش شش پرسش

□ چرا؟ (علت ها وهدف ها)

□ چگونه؟ (اعمال ورویدادها چگونه روی می دهند)

□ چه کسی؟ (چه کسی یا چه کسانی درگیر این مسأله است)

□ چه چیزی؟ (مسأله عمده که به خاطر آن اقدام پژوهی صورت می گیرد)

□ چه موقع؟ زمان

□ کجا؟ مکان

ترسیم نمودار مفهومی (نقشه مفهومی)

✓ نوشتن مسئله، مشکل یا موضوعی که هدف اصلی شما از طراحی نقشه مفهومی را مشخص کند.

✓ مشخص کردن موضوعات و مفاهیم اصلی و فرعی

نرم افزار «XMind»

www.XMind.net

تجزیه و تحلیل و تفسیر داده ها زمینه ساز ارائه راه حل های مناسب

۵- انتخاب راه (یا راه حل های) جدید به صورت موقت

✓ تشخیص راه حل مناسب، بهتر است به روش تصمیم مشارکتی صورت بگیرد.

✓ هدف پژوهشگر در این مرحله پیدا کردن راه حل های تغییر وضعیت موجود است.

✓ اگر بررسی های انجام شده نشان دهنده عدم کارایی راه حل انتخابی بود، راه های دیگر را بررسی و

بیازمایید

✓ هر اندازه راه حل انتخابی مبتنی بر تجزیه و تحلیل و تفسیر داده ها باشد توفیق آن بیشتر خواهد بود.

✓ بهتر است برای اجرای راه جدید برنامه ریزی کنید. (چه فعالیت هایی؟ به چه منظوری یا با چه هدفی؟)

توسط چه کسانی؟ چگونه؟ با چه وسایلی؟ چه زمانی؟

✓ راه جدید حتماً در ارتباط با پرسش اساسی پژوهش تان باشد یعنی این پرسش که « درباره این وضعیت چه

کاری می توانم انجام دهم؟ » راه حل شما در حقیقت پاسخ به این سوال اصلی است.

۵- انتخاب راه (یا راه حل های) جدید

معایب و محاسن و اثر بخشی راه حل ها را به استناد شاخص ها و معیارهایی که در اختیار دارد با هم مقایسه کنید و اگر تشخیص دادید یکی از آن راه ها برای بهبود بخشی وضع موجود از همه کارسازتر است ، باید آن را به طور مستند دقیق و مستدل تشریح کنید و علت حذف راه حل های دیگر را نیز باید بیان کنید .

راه حل های مناسب باید پاسخگوی سؤالات زیر باشد:

□ آیا راه حل های پیشنهادی با موضوع و اهداف اقدام پژوهی تناسب دارند ؟

□ آیا از مشارکت و نقادی همکاران استفاده شده است؟

□ آیا راه حل ها مبتنی بر اطلاعات و مطالعات کافی هستند ؟

□ آیا راه حل پیشنهادی به روشنی توضیح داده شده است ؟

□ آیا راه حل های پیشنهادی برای حل مسأله، کافی به نظر می رسند؟

۶- اجرای راه حل ها و نظارت بر آن

- ✓ یادداشت پیشرفت و کاستی های احتمالی.
- ✓ ارزیابی مستمر و تکوینی از کار.
- ✓ باز اندیشی، اصلاح و تغییرات مثبت در جهت نیل به اهداف.
- ✓ مشورت با همکاران منتقد.
- ✓ نظارت کافی بر مراحل تغییر.
- ✓ انجام تغییرات مورد نظر در فرآیند اجرای پژوهش.
- ✓ انجام تعدیل های لازم پس از نظارت و اجرا.
- ✓ تبیین فرآیند اجرا.

همیشه منتظر اتفاق های پیش بینی نشده باشید. پژوهش در عمل همیشه با رویدادهای پیش بینی نشده همراه است.

اقدام پژوهی سناریو یا یک پژوهش خطی نیست

۷- گردآوری اطلاعات (شواهد ۲) (قضای یا ارزیابی)

- ❖ جمع آوری اطلاعات منظم و منطقی و قابل سنجش به منظور قضاوت و داوری و ارزیابی.
- ❖ بهره گیری از روش ها و ابزارهای ذکر شده در مرحله سوم .
- ❖ اطلاعات تکمیلی مانند اظهارات همکاران، دانش آموزان یا یک قطعه فیلم از قبل و بعد اقدام پژوهی می تواند بیانگر اصلاح و تغییرات مطلوب باشد.
- ❖ بر داده هایی تاکید شود که به روشنی بیانگر ایجاد تغییرات مطلوب در وضع موجود باشد.
- ❖ پژوهشگر برای این که ثابت کند نتیجه تحقیق، تغییرات مثبتی را در پی داشته و در رفع مشکل موثر واقع شده، نیاز به ارائه شواهد و توضیحات دقیق دارد. این شواهد باید مبتنی بر اعداد و ارقام و مدارک قابل سنجش باشد. برای نمونه ممکن است که پژوهشگر مدعی شود که با اجرای راه حل جدید اعتماد به نفس دانش آموزان الف را (۲۰٪) بالا برده، این ادعا در صورتی قابل قبول است که با مدرک موثق نمرات حاصل از اجرای آزمون مخصوص اعتماد به نفس پیش از اجرای راه حل جدید، با نمرات پس از آن مقایسه شود تا نتیجه مورد ادعای او (۲۰٪ افزایش) ثابت گردد.

تجانس شواهد ۱ و ۲

با توجه به این که شواهد ۱ وضع موجود را توصیف می کند و شواهد ۲ وضعیت مطلوب را تشریح می کند، لذا این شواهد در فرآیند اقدام پژوهی لازم و ملزوم یکدیگرند.

اطلاعات شواهد ۱ باید با اطلاعات شواهد ۲ قابل مقایسه باشد.

ابزار گردآوری اطلاعات در شواهد ۱ با ابزار گردآوری اطلاعات در شواهد ۲ سنخیت داشته باشد.

۸- ارزشیابی تأثیر اقدام جدید و تعیین اعتبار آن

این مرحله مانند مرحله ۴ است به عبارتی در این قسمت ما شواهدی که به دست آورده ایم را تعبیر و تفسیر می کنیم.

از خود می پرسیم این داده ها نشانگر چه تغییرات یا رویدادهایی هستند؟

آیا پیشرفتی را نشان می دهد؟ به چه دلیل؟

پیشرفت ها در چه زمینه ها و مواردی بوده است؟ به چه دلیل؟ (با شواهد)

درباره این تغییرات و رویدادها به چه نتایجی می رسیم؟ چرا؟

پالایش، طبقه بندی، عرضه ی منطقی همراه با استدلال (نتیجه گیری منطقی از اطلاعات)

در بحث اعتبار یابی، نظر خواهی از همکاران، دانش آموزان و والدین و کسانی که به نحوی در جریان پژوهش شما بوده و اطلاع داشته اند بسیار مهم است. نظرات آن ها ممکن است مؤید کار شما یا بالعکس باشد. شما به عنوان معلم پژوهنده ی امین باید خلاصه ی نظرات آن ها را ذکر کنید.

نتیجه گیری و پیشنهادها

در این بخش، از فرایندی که پشت سر گذاشته اید، محدودیت ها، کاستی ها، ضعف ها و قوت ها و آن چه قابل ذکر است یاد کنید. این موارد ممکن است در پژوهش های بعدی راهنمای معلمان پژوهنده باشد. پیشنهادهایی که از دل پژوهش شما بیرون می آید می تواند به بهبود روند اجرایی، مسائل آموزشی و پرورشی بینجامد.

ساختار گزارش نهایی

□ بخش مقدماتی شامل :

صفحه عنوان ، و تشکر و قدر دانی، فهرست مطالب و جداول و نمودارها، چکیده

□ محتوای مطالب یا متن اصلی گزارش :

- ۱- مقدمه
- ۲- توصیف وضع موجود و بیان مسأله
- ۳- گردآوری اطلاعات (شواهد ۱)
- ۴- تجزیه و تحلیل و تفسیر داده ها
- ۵- انتخاب راه حل جدید به صورت موقت
- ۶- اجرای راه حل ها و نظارت بر آن
- ۷- گردآوری اطلاعات (شواهد ۲)
- ۸- ارزشیابی تأثیر اقدام جدید و تعیین اعتبار آن
- ۹- نتیجه گیری نهایی و ارائه پیشنهادها
- ۱۰- فهرست منابع
- ۱۱- پیوست ها

ctrl A+ ctrl C +ctrl V + ctrl P ✓

عدم توجه به چرخه اقدام پژوهی (مراحل نه گانه) ✓

حجیم بودن گزارش های اقدام پژوهی به دلیل محتوای غیر ضروری و حتی غیر مرتبط . ✓

ارائه مطلب بدون معرفی منابع . ✓

عدم ارائه یک جمع بندی عالمانه از داده های ارائه شده در شواهد با در نظر گرفتن پیشینه. ✓

عدم تشریح راه حل های ارائه شده بطور و بسنده کردن به درج عنوان راه حل ها. ✓

عدم ارائه دلایل مستند و کافی برای چرایی انتخاب راه حل ها. ✓

عدم توجه به مبانی علمی در بیان مساله . ✓

عدم ارائه مساله اصلی به شکل سوالی در انتهای بیان مساله. ✓

عدم ارائه اهداف بصورت روشن و دقیق . ✓

انتخاب همه راه حل های ارائه شده. ✓

عدم ارائه مستندات لازم برای مشارکت همکاران در فرایند اجرا. ✓

ارائه تمام نمای نقاط مثبت و عدم ارائه مشکلات و ناکامی ها . ✓

ارائه منابعی که هیچ استفادهای از آن نشده است. ✓

عدم رعایت اصول نوشتن منابع در متن و فهرست منابع . ✓

ارائه همه پرسشنامه ها و فرم های تکمیل شده در بخش پیوست. ✓

ارائه عکس هایی از دانش آموزان دختر دوره متوسطه بدون توجه به برخی مسائل مربوط به حجاب. ✓

با تشکر از حسن توجه شما

وَجَاءَ رَجُلٌ

الْحَمْدُ لِلَّهِ

